

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Чорноморський національний університет імені Петра Могили
Факультет політичних наук
Кафедра історії

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Перший проректор

 Юрій КОТЛЯР
« ____ » _____ 2024 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА ІСТОРІЯ ЄВРОПИ»

Спеціальність 032 «Історія та археологія»

Рівень вищої освіти – другий (магістерський)

Розробник

Завідувач кафедри розробника

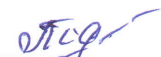
Завідувач кафедри спеціальності

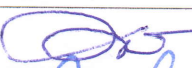
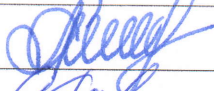
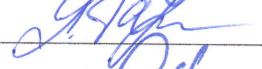
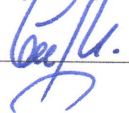
Гарант освітньої програми

Декан ФПН

/ В.о. директора НН ІПО

Начальник НМВ

Інна ПІДБЕРЕЗНИХ

Ірина МІРОНОВА

Ірина МІРОНОВА

Юрій КОТЛЯР

Анастасія ХМЕЛЬ

Катерина ЗУБ

Сергій ШКІРЧАК

ВСТУП

Вивчення освітнього компоненту «Інтелектуальна історія Європи» впроваджено відповідно до освітньо-професійної програми підготовки магістрів за спеціальністю 032 «Історія та археологія». Вона доповнює та поглиблює знання здобувачів вищої освіти з історії Європи, забезпечує розуміння системного зв'язку між різними проявами суспільного життя. Вивчає різномірний інтелектуальний ландшафт того або іншого історичного періоду (сприйняття тих або інших ідей масовою свідомістю), шляхи та засоби поширення нових ідей, зокрема через популярну літературу, перш за все в переломні періоди, вивчення політичної «мови», аналіз політичних дискурсів. Інтелектуальна історія Європи як навчальна дисципліна, включає різноманітні складові: традиційну філософськи орієнтовану історію ідей, ідейних систем, історію природознавства та техніки, історію суспільної, політичної, філософської, історичної думки, а також соціально-інтелектуальну історію, зосереджену на соціологічному та організаційному аспектах пізнавальної діяльності. Однією з вихідних передумов сучасної інтелектуальної історії є усвідомлення нерозривного зв'язку між історією самих ідей та ідейних комплексів, з одного боку, та історією умов і форм інтелектуальної діяльності, з іншого. Це обумовлює важливе значення вивчення дисципліни «Інтелектуальна історія Європи».

Предметом вивчення навчальної дисципліни «Інтелектуальна історія Європи» є сукупність знань, що охоплюють історичні аспекти однієї зі сфер людської діяльності – творчої та інтелектуальної, через культуру, біографію та соціокультурне оточення їх носіїв, включаючи її умови, форми та результати.

Дисципліна спирається на знання, отриманні здобувачами вищої освіти з таких предметів, як «Актуальні проблеми історії зарубіжних країн», «Європейська інтеграція: історичний контекст (СК англ. мовою)» тощо.

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показника	Характеристика дисципліни	
Найменування дисципліни	Інтелектуальна історія Європи	
Спеціальність	032 «Історія та археологія»	
Спеціалізація (якщо є)	-	
Освітня програма	«Історія та археологія»	
Рівень вищої освіти	другий (магістерський)	
Статус дисципліни	нормативна	
Курс навчання	5	
Навчальний рік	2023-2024 н.р.	
Номер(и) семестрів (триместрів):	Денна форма	Заочна форма
	11	-
Загальна кількість кредитів ЄКТС/годин	5 кредитів / 150 годин	
Структура курсу:	Денна форма	Заочна форма
	30 годин 30 години 90 годин	
Відсоток аудиторного навантаження	40%	
Мова викладання	українська	
Форма підсумкового контролю	залік	

2. Мета, завдання та результати вивчення дисципліни

2.1. Місце навчальної дисципліни в освітній програмі

Програма дисципліни «Інтелектуальна історія Європи» відповідає вимогам освітньої програми щодо системи знань, вмінь та рівня їхньої сформованості, що має забезпечити набуття здобувачем вищої освіти особистісно-професійних якостей.

Контроль за роботою здобувачів вищої освіти здійснюється шляхом складання заліку. Оцінювання самостійної роботи здобувачів вищої освіти проводиться відповідно до шкали оцінювання.

Мета викладання навчальної дисципліни полягає у формуванні знань про особливі характеристики європейської політичної/соціальної/культурної історії, особливо в порівнянні з історією інших (неєвропейських) суспільств, які сприяли формуванню почуття європейської спільноти та європейської ідентичності. Опановування здобувачами вищої освіти систематизованими науковими знаннями щодо процесів становлення і розвитку наукової картини світу, стилю мислення, засобів і форм наукового дослідження в загальному контексті духовної культури, соціально-організаційних та інформаційно-ідеологічних умов конкретної епохи.

Основними **завданнями** вивчення навчальної дисципліни «Інтелектуальна історія Європи» є:

- знати, розуміти та аналізувати основні аспекти суспільних явищ з позиції історизму, археологічної спадщини, діалектичного розуміння багатогранності, різноманітності та суперечності історичного процесу;
- здобути вміння всебічно, критично аналізувати інформацію різних історичних та сучасних джерел; самостійно, творчо осмислювати проблеми суспільного розвитку європейських народів та країн на протязі багатовікової її історії;
- виховувати у здобувачів вищої освіти загальнолюдські духовні ціннісні орієнтації, сприяти ідеям гуманізму та демократизму, взаєморозумінню між народами на основі вивчення інтелектуальної історії Європи та особистісного усвідомлення досвіду історії для держави Україна.

Розроблена програма відповідає освітній програмі та орієнтована на **формування компетентностей**:

Загальні компетентності (ЗК)

ЗК01. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК03. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

ЗК04. Здатність спілкуватися іноземною мовою.

ЗК06. Здатність працювати в міжнародному контексті.

ЗК08. Цінування та повага різноманітності та мультикультурності.

ЗК10. Здатність до пошуку, обробки та аналізу інформації різних джерел.

Спеціальні (фахові, предметні) компетентності (СК)

СК01. Здатність виявляти та досліджувати історичні й археологічні джерела різних видів, аналізувати наукові тексти, узагальнювати інформацію.

СК02. Здатність здійснювати історичні й археологічні дослідження з визначеної тематики, в тому числі використовуючи методологічний інструментарій інших гуманітарних і соціальних наук.

СК03. Здатність презентувати та обговорювати результати досліджень і професійної діяльності у сфері історії та археології.

СК04. Здатність виявляти специфіку в підходах до вирішення проблем в галузі історії та археології представників різних наукових напрямів та шкіл, критично осмислювати новітні досягнення історичної науки.

СК05. Здатність розробляти і реалізовувати наукові та прикладні проекти у сфері історії, археології та/або дотичні до них міждисциплінарні проекти.

СК08. Здатність працювати в міжнародному контексті і реалізовувати спільні проекти у сфері історії та/або археології з європейськими та євроатлантичними інституціями.

СК09. Здатність використовувати сучасні цифрові інструменти і технології для проведення досліджень та професійної діяльності у сфері історії та археології.

СК10. Усвідомлення принципів академічної доброчесності та норм професійної етики.

2.2. Очікувані результати навчання

Згідно з вимогами освітньої програми, здобувачі вищої освіти у результаті вивчення навчальної дисципліни повинні **знати** основні дослідницькі напрямки та школи в галузі інтелектуальної історії, зміст основних дебатів у галузі інтелектуальної історії та епістемології соціальних та гуманітарних наук.

Групові заняття та самостійна робота повинні сформувати **уміння**:

- аналізувати європейську історію у соціально-політичному та історичному контексті;

- проводити дослідження з актуальних питань європейської історії;

- застосовувати розроблені в галузі інтелектуальної історії основні методи та техніки дослідження, розуміти та аналізувати культурну та епістемологічну специфіку тих чи інших форм соціального знання, що належать до різних культурних традицій, проводити власний аналіз історичних та сучасних форм знання та стилів мислення;

володіння навичками роботи з джерелами різних жанрів та форматів, з дискурсами, що спираються на різні типи раціональностей, навичками міжкультурного перекладу та розуміння логік аргументації, характерних для різних форм знання з різними типами раціональностей.

Відповідно до освітньої програми очікувані **результати навчання** включають:

ПР01. Аналізувати теоретичні та методологічні проблеми сучасної історичної науки, критично оцінювати стан проблеми та результати останніх досліджень.

ПР02. Здійснювати рецензування, коментування, анотації наукових, науково-популярних, освітніх та публіцистичних текстів, які стосуються питань історії та археології.

ПР03. Розробляти й реалізовувати історичні та міждисциплінарні проекти з урахуванням сучасних методологічних підходів.

ПР04. Застосовувати у професійній діяльності у сфері історії та археології сучасні цифрові інструменти і технології для пошуку, збереження і оброблення інформації, у тому числі для виконання наукових досліджень і реалізації освітніх та інноваційних проектів.

ПР05. Планувати і виконувати наукові дослідження у сфері історії та археології, висувати та перевіряти гіпотези, обирати методи дослідження, аналізувати результати, обґрунтовувати висновки.

ПР07. Зрозуміло і недвозначно доносити власні знання, висновки та аргументацію з питань історії та/або археології до фахівців і нефаківців, зокрема до осіб, які навчаються.

ПР09. Здійснювати викладацьку діяльність у закладах вищої освіти на основі сучасних освітніх технологій, а також принципів і практик європейських країн.

ПР11. Вміти презентувати написані тексти та робити презентації усно різної довжини та складності українською або іноземною мовами.

3. Програма навчальної дисципліни

3.1. Денна форма навчання

№	Теми	Лекції	Семінарські,	Самостійна робота
1	Вступ до інтелектуальної історії Європи	2	2	10
2	Греко-римський світогляд: засади західної цивілізації	2	2	10

3	Середньовічний світогляд: схоластичне пробудження	2	2	10
4	Відродження класичного гуманізму: ренесанс та реформація	4	4	10
5	Інтелектуальний поступ раннього Нового часу	4	4	10
6	Мислителі та ідеологія епохи Просвітництва	4	4	10
7	Епоха Романтизму	4	4	10
8	Інтелектуальна культура доби модернізму (друга половина XIX – перша половина XX ст.)	4	4	10
9	Постмодернізм та інтелектуальна історія	4	4	10
	Всього за курсом	30	30	90

4. Зміст навчальної дисципліни

Денна форма

4.1. План лекцій

№	Тема заняття / план
1	Тема 1. Вступ до інтелектуальної історії Європи Предмет інтелектуальної історії. Основи соціальної епістемології: поняття соціальної реальності, соціальної дії, соціального інституту. Історична реальність як реальність семантична. Дюркгейм: поняття соціального факту та соціального інституту. Вебер: поняття соціальної дії, метод «розуміння».
2	Тема 2. Греко-римський світогляд: засади західної цивілізації Народження європейської інтелектуальної традиції: форми знання у Греції архаїчної та класичної епох. Платонівська революція у формах знання. Грецька ідея політики. Рух софістів та нові форми знання у класичну епоху.
3	Тема 3. Середньовічний світогляд: схоластичне пробудження Середньовічна християнська цивілізація, Схід та Захід. Християнська ойкумена. Папа та імператор. Монашество. Розкол між Сходом та Заходом: поява «східного православ'я» та «римського католицизму». Ідея західного цезаропапізму та східного папокезаризму. Християнізація слов'ян. Місце Аквінського у західному богослов'ї; місце Палами у східному богослов'ї (ісихазм; божественні енергії).
4	Тема 4. Відродження класичного гуманізму: ренесанс та реформація Відродження. Реформація. Наукова революція в Європі XVI-XVII століть. Коперник, Галілей, Кеплер та Ньютон.
5	Тема 5. Інтелектуальний поступ раннього Нового часу Реформаційний рух та зміна світоглядних принципів європейців. Наукова революція XVII ст. Зародження науки Нового часу: Ф. Бекон і Р. Декарт. Наукова картина світу Нового часу.
6	Тема 6. Мислителі та ідеологія епохи Просвітництва Передумови формування просвітницької ідеології. Основні положення просвітницьких вчень. Англійські просвітники. Представники французького Просвітництва.
7	Тема 7. Епоха Романтизму Вплив Великої Французької революції на формування романтичних ідей. Філософські основи романтизму. Німецькі романтики.
8	Тема 8. Інтелектуальна культура доби модернізму (друга половина XIX – перша половина XX ст.) Промислова революція та її вплив на зміну суспільно-політичних та ідейних пріоритетів. Наукові відкриття та їхній вплив на зміну світоглядних орієнтирів. Позитивізм О. Канта та еволюціонізм Г. Спенсера. Сцієнтизм К. Пірсона як обґрунтування «Віку Науки». Світогляд інтелектуалів XIX ст. Світоглядно-

	методологічна криза кінця XIX - початку XX ст. Марксизм як головне соціальне вчення XX ст. Неопозитивізм. Теологічна філософія. Екзистенціалізм.
9	Тема 8. Постмодернізм та інтелектуальна історія Витоки постмодернізму. Постмодерністська парадигма та її порівняння з модерністською. Критика постмодернізму.

4.2. План семінарських занять

№	Тема заняття / план
1	Тема 1. Вступ до інтелектуальної історії Європи 1. Предмет інтелектуальної історії. 2. Основи соціальної епістемології: поняття соціальної реальності, соціальної дії, соціального інституту. 3. Історична реальність як реальність семантична. 4. Дюркгейм: поняття соціального факту та соціального інституту. 5. Вебер: поняття соціальної дії, метод «розуміння». Питання для самоконтролю ✓ Охарактеризувати ключові дебати навколо глобалізації, включаючи проглобалістські та антиглобалістські рухи.
2	Тема 2. Греко-римський світогляд: засади західної цивілізації 1. Форми знання у грецькій культурі до виникнення критичного мислення. 2. Архаїчна Греція: епічна поезія як носій форм знання про природний та соціальний світ. 3. Народження критичного мислення та елементів наукової раціональності у класичній Греції. 4. Геродот: форми емпіричного знання, принцип джерела. 5. Ідея дослідницького методу: елементи «аналізу» та елементи «критики джерел» у Фукідіда. 6. Елементи інтелектуальної історії та історії понять. 7. Метафізика Платона та її вплив на наступні форми знання у європейській традиції. Питання для самоконтролю ✓ Охарактеризувати ключові ідеї грецьких мислителів від Фалеса до Аристотеля, у тому числі: суперечки навколо чесноти, справедливості, істини та можливості раціонального пояснення Всесвіту.
3	Тема 3. Середньовічний світогляд: схоластичне пробудження 1. Загальна характеристика епохи. 2. Вчення Св. Августина. 3. Схоластика та схоласти як провідники інтелектуальної думки середньовіччя. 4. Вчення Фоми Аквінського. 5. Середньовічний світогляд. Питання для самоконтролю ✓ Охарактеризувати ключові ідеї середньовічної християнської цивілізації, включаючи основні дискусії в теології про пізнання, існування та атрибути Божественного.
4	Тема 4. Відродження класичного гуманізму: ренесанс та реформація 1. Зародження гуманістичних ідей в Італії. 2. Основні ідеї та представники італійського Відродження. 3. Наука епохи відродження. 4. Особливості Північного Відродження. Питання для самоконтролю ✓ На основі якої філософської ідеї виникло мистецтво епохи Відродження?
5	Тема 4. Відродження класичного гуманізму: ренесанс та реформація

	1. Концепція християнського гуманізму Е. Роттердамського. 2. Соціальні утопії. 3. Світоглядні уявлення. Питання для самоконтролю ✓ Охарактеризувати ключові ідеї Відродження, Реформації та Наукової революції, включаючи основні філософські ідеї наукової революції від Коперника та Галілея до Кеплера та Ньютона.
6	Тема 5. Інтелектуальний поступ раннього Нового часу 1. Реформаційний рух та зміна світоглядних принципів європейців. 2. Наукова революція XVII ст. Питання для самоконтролю ✓ Найважливіші нововведення раннього нового часу в повсякденному житті європейці.
7	Тема 5. Інтелектуальний поступ раннього Нового часу 1. Зародження науки Нового часу: Ф. Бекон і Р. Декарт. 2. Наукова картина світу Нового часу.
8	Тема 6. Мислителі та ідеологія епохи Просвітництва 1. Передумови формування просвітницької ідеології. 2. Основні положення просвітницьких вчень. Питання для самоконтролю ✓ Назвіть французьких мислителів, філософів епохи Просвітництва та дайте характеристику.
9	Тема 6. Мислителі та ідеологія епохи Просвітництва 1. Англійські просвітники. 2. Представники французького Просвітництва. Питання для самоконтролю ✓ Охарактеризувати ключові ідеї європейського Просвітництва, насамперед Іммануїла Канта, включаючи його внесок в епістемологію та моральну філософію.
10	Тема 7. Епоха Романтизму 1. Вплив Великої Французької революції на формування романтичних ідей. 2. Філософські основи романтизму.
11	Тема 7. Епоха Романтизму 1. Німецькі романтики. Питання для самоконтролю Охарактеризувати ключові ідеї європейської культової освіти, включаючи романтизм та політичний консерватизм Берка та Гегеля.
12	Тема 8. Інтелектуальна культура доби модернізму (друга половина XIX – перша половина XX ст.) 1. Промислова революція та її вплив на зміну суспільно-політичних та ідейних пріоритетів. 2. Наукові відкриття та їхній вплив на зміну світоглядних орієнтирів. 3. Позитивізм О. Канта та еволюціонізм Г. Спенсера. 4. Сцієнтизм К. Пірсона як обґрунтування «Віку Науки». Питання для самоконтролю ✓ Охарактеризувати ключові політичні ідеології в Європі XIX століття, включаючи лібералізм, консерватизм, соціалізм та націоналізм.
13	Тема 8. Інтелектуальна культура доби модернізму (друга половина XIX – перша половина XX ст.) 1. Світоглядно-методологічна криза кінця XIX - початку XX ст. 2. Марксизм як головне соціальне вчення XX ст. 3. Неопозитивізм 4. Теологічна філософія.

	5. Екзистенціалізм. Питання для самоконтролю ✓ Охарактеризувати ключові політичні ідеології в Європі XIX століття, включаючи лібералізм, консерватизм, соціалізм та націоналізм.
14	Тема 9. Постмодернізм та інтелектуальна історія 1. Витоки постмодернізму. 2. Постмодерністська парадигма та її порівняння з модерністською.
15	Тема 9. Постмодернізм та інтелектуальна історія 1. Критика постмодернізму. Питання для самоконтролю Оцінити ключові ідеї пізнього капіталізму та «постмодерну», включаючи Франкфуртську школу та французький постмодернізм.

4.2.2. Завдання для самостійної роботи

	Теми	Денна форма
1	Вступ до інтелектуальної історії Європи	10
2	Греко-римський світогляд: засади західної цивілізації	10
3	Середньовічний світогляд: схоластичне пробудження	10
4	Відродження класичного гуманізму: ренесанс та реформація	10
5	Інтелектуальний поступ раннього Нового часу	10
6	Мислителі та ідеологія епохи Просвітництва	10
7	Епоха Романтизму	10
8	Інтелектуальна культура доби модернізму (друга половина XIX – перша половина XX ст.)	10
9	Постмодернізм та інтелектуальна історія	10
	Всього за курсом	90

Під час вивчення дисципліни здобувачі вищої освіти виконують індивідуальне науково-дослідне завдання №1 та №2, що є видом позааудиторної самостійної роботи здобувачів вищої освіти, використовується в процесі вивчення програмного матеріалу навчальної дисципліни та є необхідною умовою формування підсумкової оцінки з дисципліни. Виконання індивідуальних науково-дослідних завдань сприяє поглибленню та закріпленню теоретичних знань, отриманих здобувачами вищої освіти при прослуховуванні лекційного курсу та самостійному вивченню дисципліни.

Індивідуальне науково-дослідне завдання № 1

Здобувачам вищої освіти пропонується **написати есе** на одну з тем, поданих нижче згідно з графіком захисту. Індивідуальне завдання оцінюється за такими критеріями: самостійність виконання; якість оформлення.

Критерії написання: обсяг: 5-7 сторінок друкованого тексту без титульного аркуша та списку використаних джерел (формат сторінки – А4; шрифт – Times New Roman; кегль - 14, міжрядковий інтервал – 1,5; береги: справа, зліва, зверху, знизу – 20 мм). Структура роботи: вступ (де здобувач вищої освіти формулює актуальність проблеми, мету власного дослідження та задачі її виконання), основна частина (має містити головні ідеї та факти, а також не менше двох-трьох аргументів на користь висловленої тези. Кожен аргумент має бути підтверджений не менш ніж двома конкретними історичними прикладами чи спиратися на історичні джерела, що дозволяють використати їх як основу для аргумента. Беручи до уваги різні позиції та точки зору, важливим є їх критичний аналіз, а також виявлення власного ставлення до досліджуваної проблеми); висновки (подається авторський аналіз

зазначених проблем); список використаних джерел (має налічувати не менше 15 наукових джерел, у тому числі наукові статті, монографії); результат перевірки на антиплагіат. Есе може супроводжуватися наочністю: презентацією, інфографікою, відео, фото, географічними картами, малюнками, музикою, таблицями тощо.

Критерії оцінки: виконання технічних вимог, наукові джерела та посилання, авторські судження та оцінки, відсутність плагіату.

Теми для написання есе

1. Давньогрецька цивілізація

Орієнтовний план

- Виникнення полісу.
- Історичні та політичні події мінойської та мікенської цивілізації до VI століття.
- Розквіт грецької культури 500-336 рр. до н.е.
- Піднесення Афін.

2. Розвиток грецької думки

Орієнтовний план

- Початки грецької філософії.
- Розвиток досократівської думки: Піфагор, Геракліт, Парменід і Атомісти.
- Софісти і Сократ: Сократівський метод.

3. Софісти і Сократ

Орієнтовний план

- Софісти та їх відмова від космології та метафізики.
- Сократ у ранніх діалогах Платона. Джерела знань про історичний Сократ.
- Останні дні Сократа та аргументація Апології та Критона.
- Чому Сократа вважають ідеальною філософією?

4. Платон

Орієнтовний план

- Життя Платона і вплив на нього Сократа.
- Філософія чесноти Платона в «Євтіфроні».
- Освіта в ідеальній державі Платона.
- Теорія форм Платона та її значення для тлумачення Платона.
- Жінки та сім'я в республіці Платона.
- Політика Платона. Що таке справедливість?

5. Аристотель

Орієнтовний план

- Чотири причини: значення і мета в природі.
- Політика як вища практична наука.
- Етика як пошук щастя.

6. Антична філософія за Аристотелем

Орієнтовний план

- Елліністичний світ
- Циніки та скептики
- Епікурейці
- Стоїцизм
- Плотін.

7. Римська імперія, раннє християнство та поділ християнського світу

Орієнтовний план

- З Єрусалима до Риму. Єврейське походження ранньої церкви. Зустріч з Римською імперією. Географічне розширення та зростання Церкви: Причини розширення Церкви.
- Церква, держава і суспільство в III-IV ст.
- Ранні християнські апологети: Юстин Мученик, Климент Олександрійський, Тертуліан і Оріген.

8. Августин та трансформація античної думки

Орієнтовний план

- Августин як християнський Платон.
- Життя Августина та його пошуки істини: неоплатонічні пошуки Августина.
- Філософія історії Августина. Два міста.
- Теорія держави Августина. Церква, держава і суспільство.

9. Формування західного християнства

Орієнтовний план

- Західна церква і навернення варварів.
- Каролінгське Відродження: досягнення Карла Великого.
- Папство та політичний лад.
- Розкол між Східною Православною Церквою та Латинською Західною Церквою.

10. Золотий вік середньовічної схоластики

Орієнтовний план

- Повторне відкриття Аристотеля.
- Сфера розуму. Єдність філософії і віри.
- Ансельм і онтологічний аргумент
- Реалізм і номіналізм у середньовічній філософії.
- Аквінський і природне право
- Морально-політична теорія Аквінського.
- Крах середньовічного синтезу: жнива середньовічного номіналізму.

11. Відродження

Орієнтовний план

- Повторне відкриття класичної цивілізації.
- Ренесансний гуманізм від Петрарки до Еразма.
- Індивідуалізм та природа людини.
- Нова політика: Макіавеллі.
- Піднесення європейської національної держави.

12. Реформація

Орієнтовний план

- Теорії походження Реформації.
- Лютеранство, кальвінізм, англіканство, радикальна реформація та контрреформація.
- Основні принципи Реформації.
- Лютерівська теорія двох королівств і роль держави.
- Економічна теорія Лютера: Про торгівлю та лихварство.
- Кальвіністська етика. Кальвінізм і капіталізм. Соціологія Вебера.

13. Наука, народження сучасного світу та релігійна реакція: Коперник, Галілей, Бекон, Ньютон і Паскаль

Орієнтовний план

- Середньовічні методи: Пояснення за цілями. Природа як створена ієрархія.

- «Дві нові науки» Галілея.
- Метод Бекона: полеміка проти метафізики та традиції.
- Ньютонівська Світ-Машина.
- Наука і релігія: Паскаль і причини серця.

14. Раціоналістична традиція в європейській думці: Декарт

Орієнтовний план

- Народження сучасної філософії та гносеологічний поворот.
- Декартівський метод сумніву.
- Аргумент Cogito Декарта.
- Функція Бога в методі Декарта.
- Підтвердження розуму.
- Привид у машині: Розум і тіло в Декарта.

15. Раціоналістична традиція в європейській думці: Метафізика Спінози та Лейбніца

Орієнтовний план

- Пантеїзм Спінози як рішення картезіанської проблеми розум/тіло.
- Природа, свобода і детермінізм за Спінозою.
- Етика Спінози: емоції та щастя.
- Значення монадології Лейбніца.
- Критика Расселом теїстичних аргументів Лейбніца.
- Теодицея Лейбніца: раціоналістичний підхід до проблеми зла.
- Сучасність погляду Лейбніца на світ за Квінтоном і Магі.

16. Британська думка XVII-XVIII ст. Емпіризм Джона Локка, Девіда Юма та єпископа Берклі

Орієнтовний план

- Наслідки рішення Декарта зробити ідеї первинними.
- Теорія пізнання Локка. Що таке ідея?
- Теорія пізнання Юма. Що таке причина?
- Напад Юма на розум
- Теорія пізнання Берклі.
- Етика без раціонального підґрунтя. Етика Юма.

16. Європейська соціальна та політична філософія XVII-XVIII ст.

Орієнтовний план

- Теорія Гоббса про походження політичної асоціації та суспільного договору.
- Теорія управління Локком і суспільного договору.
- Політичний лібералізм Локка та його теорія природного права.
- Руссо про витоки політичного суспільства та суспільного договору.
- Монтеск'є і політична теорія.
- Як теорія вплинула на практику?

17. Європейське Просвітництво: розум, прогрес та завоювання природи

Орієнтовний план

- Вольтер та вік розуму.
- Кант та концепція Просвітництва.
- Енциклопедія та уніфікація знань.
- Утопія Кондорсе: розум та прогрес.
- Ідеали Просвітництва.

18. Коперніканська революція Канта та його моральний світогляд

Орієнтовний план

- Теорія пізнання Канта
- Ставлення Канта до Просвітництва. Революція Коперника.
- Кантівське вирішення протиставлення раціоналізм/емпіризм.
- Моральний світогляд Канта. Категоричний імператив.
- Моральний аргумент Канта про існування Бога.
- Реакція Канта на конфлікт науки і релігії.

19. Гегель та Маркс

Орієнтовний план

- Ідея розуму Гегеля та поняття діалектики.
- Соціальна та політична філософія Гегеля. Етична теорія.
- Поняття діалектики у Гегеля і Маркса.
- Основні стовпи марксизму.

20. Лібералізм, утилітаризм, позитивізм та соціал-дарвінізм: Бентам, Мілл, Конт та Ньюман

Орієнтовний план

- Ідеали та спадок класичного лібералізму.
- Занепад лібералізму XIX століття: економічні тенденції.
- Піднесення утилітаризму: Бентам і Мілл.
- Мілл на Свободі.
- Погляд Мілля на жінок.
- Позитивізм у філософії О. Конта.
- Напад Ньюмена на лібералізм.

21. Конфлікт між наукою, філософією та релігією в XIX ст. Ніцше та смерть Бога

Орієнтовний план

- Реакція Шлейєрмахера на раціоналізм Просвітництва.
- Дарвінізм і криза віри в Англії.
- Фейєрбах про атеїзм і відчуження.
- Ніцше про культурну кризу Європи.

22. XX ст.: епоха тривоги

Орієнтовний план

- Фрейдистська революція. Фройдова критика Маркса.
- Перша світова війна і культурний розпач: поети з окопів.
- Пустка Т. С. Еліота, похмура стадія Піранделло, песимізм у Джойсі, Іонеско і Беккет.
- Релігійні відповіді на культурний відчай: Карл Барт, Мартін Бубер, Жак Марітейн і

Пол Тілліх.

- Афірмації свободи та справедливості: Хайек, Фрідман, Берлін, Ролз і Нозік.

23. Рухи в думці XX ст.

Орієнтовний план

- Позитивізм.
- Екзистенціалізм.
- Структуралізм і постструктуралізм.
- Фемінізм, культурні війни.
- Постмодерністське неприйняття розуму та раціональності.

24. Історія «форм думки» М. Фуко

Орієнтовний план

- Історія форм думки: М. Фуко про зв'язок систем знання, відносин влади та форм суб'єктивності.
- Фуко: влада, як загальна форма існування соціальних відносин.
- Історія форм гвернаментальності у європейській культурі.
- Поняття «моральна проблематизація» та «моральний суб'єкт власних дій».
- Приклад аналізу відносин влади та форм суб'єктивності у класичній Греції.

Індивідуальне науково-дослідне завдання № 2

Індивідуальна робота у формі **анотування прочитаної додаткової літератури з курсу** передбачає аналіз на вибір здобувачем вищої освіти одного історичного джерела. Зміст анотації передбачає наведення бібліографічного опису анотованого джерела та коротку характеристику твору чи видання, яка розкриває їх призначення, зміст, форму та інші особливості. Може бути описовою або рекомендаційною, загальною чи спеціалізованою. Анотація включає в себе наступні етапи: 1) первинне ознайомленні з текстом, визначення головної думки; 2) повторне прочитання тексту та поділ його на змістові частини; 3) виділення у кожній частині речень, що розкривають головну думку; 4) формулювання головної думки кожної частини своїми словами. Обсяг анотації – 1-1,5 сторінки. Робота представляється в роздрукованому та електронному вигляді (формат сторінки – А4; шрифт – Times New Roman; кегль - 14, міжрядковий інтервал – 1,5; береги: справа, зліва, зверху, знизу – 20 мм).

Рекомендована література для анотування

1. Августин Блаженний. Про Місто Боже / Пер. з лат. Содомори П.А. *Патріархат*. 2005. № 4. С. 21.
2. Вимога раціональності: Спадщина Рене Декарта у світі сучасної культури / Ред. С. Кошарний, Я. Попова. Київ: Український філософський фонд, 1996. 117 с.
3. Гоббс Т. Левіафан, або суть, будова і повноваження держави церковної та цивільної. Київ: Дух і Літера, 2000. 606 с.
4. Роттердамський Е. Похвала Глупоті або похвальне слово Дурості, виголошене Еразмом Роттердамським. Домашні бесіди. Київ: Основи, 1993. 317 с.
5. Франко І. Я. Зібрання творів у 50-ти томах. К. : Наукова думка, 1977. Т. 8. Гесіод і його твори. Теогонія. С. 294-298.
6. Wollstonecraft M. The Vindications: The Rights of Men and The Rights of Woman. Toronto, 1997. 143 p.
7. Джерело за власним вибором.

6. Підсумковий контроль

Формою підсумкового контролю є залік, який проводиться в усній формі. Робота здобувачів вищої освіти оцінюється за підсумками виконання основних видів завдань. Якщо здобувач вищої освіти не відвідував курс лекцій, семінарські заняття та не виконав контрольні заходи, а отже, не набрав необхідної кількості балів, то він, за рішенням кафедри, не допускається до складання заліку.

Питання для підготовки до заліку

1. Історія напряму «інтелектуальна історія».
2. Концептуалізувати інтелектуальну історію як самостійну дисципліну, визначити її цілі та основні методи.
3. Платон проти грецької традиції: критика поезії як інституту знання та інституту громадянського виховання.
4. Метафізика та політика.

5. Платонівська ідея абсолютного знання.
 6. Рух софістів та нові форми знання у класичну епоху.
 7. Софістика та філософія в контексті полісної демократії.
 8. Софістика як інститут політичної освіти.
 9. Софістична концепція «природного права» та грецька етико-політична традиція.
- Поняття влади та свободи.
10. Влада над собою та влада над іншими, свобода та рабство як політичні категорії та як форми ставлення індивіда до самого себе.
 11. Аристотель та грецьке поняття політики.
 12. Грецька ідея «політичного» як джерело сучасного класичного республіканізму.
 13. Витоки ранньої грецької раціональної думки.
 14. Перші грецькі мислителі про Всесвіт.
 15. Вплив вчення Платона й Аристотеля на формування античного світогляду.
 16. Давньоримська ідейна спадщина.
 17. Світогляд давніх греків та римлян.
 18. Вчення Св. Августина.
 19. Схоластика і схоласти як провідники інтелектуальної думки середньовіччя.
 20. Вчення Фоми Аквінського.
 21. Середньовічний світогляд.
 22. Фігураційний аналіз Н. Еліаса. Еліас про походження сучасної західної цивілізації.
 23. Аналіз «Придворного товариства».
 24. Історія форм думки: М. Фуко про зв'язок систем знання, відносин влади та форм суб'єктивності.
 25. Поняття «моральна проблематизація» та «моральний суб'єкт власних дій».
 26. Приклад аналізу відносин влади та форм суб'єктивності у класичній Греції.
 27. Культура як віртуальна реальність.
 28. Історія як дискурсивна практика.
 29. Культура як символічна реальність.
 30. Концепція «симулякрів» та «символічного спокуси» (Ж. Бодрійяр).
 31. Стили мислення щодо політики у новочасних суспільствах. Історичне походження сучасних стилів політичного мислення.
 32. Основні традиції розуміння «політичного» у Новий час.
 33. Зародження гуманістичних ідей в Італії.
 34. Інтелектуали епохи Відродження.
 35. Основні ідеї та представники італійського Відродження. Наука епохи відродження.
 36. Особливості Північного Відродження.
 37. Концепція християнського гуманізму Е. Роттердамського.
 38. Соціальні утопії Північного Відродження.
 39. Наукове знання Північного Відродження.
 40. Світоглядні уявлення Північного Відродження.
 41. Зародження науки Нового часу: Ф. Бекон і Р. Декарт.
 42. Стили мислення про політику в XX-му столітті, історичний та культурний контекст формування «реалістичного» та «республіканського» стилів мислення.
 43. Основні поняття та специфіка стилю мислення в республіканському розумінні політичного (М. Вебер, К. Шмітт, Х. Арендт).
 44. Основні положення просвітницьких вчень.
 45. Англійські просвітники. Представники французького Просвітництва.
 46. Вплив Великої Французької революції на формування романтичних ідей.
 47. Філософські основи романтизму.
 48. Німецькі романтики.
 49. Наукові відкриття в другій половині XIX ст. та їхній вплив на зміну світоглядних орієнтирів.

50. Позитивізм О. Канта та еволюціонізм Г. Спенсера.
51. Сцієнтизм К. Пірсона як обґрунтування «Віку Науки».
52. Світогляд інтелектуалів XIX ст.
53. Світоглядно-методологічна криза кінця XIX - початку XX ст.
54. Марксизм як головне соціальне вчення XX ст.
55. Неопозитивізм.
56. Теологічна філософія.
57. Екзистенціалізм.
58. Витоки постмодернізму.
59. Постмодерністська парадигма та її порівняння з модерністською.
60. Критика постмодернізму.

Кожне питання у білеті оцінюється в 10 балів.

Приклад залікового білету

<u>ЧОРНОМОРСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ</u> <u>ІМЕНІ ПЕТРА МОГИЛИ</u>	
Рівень вищої освіти другий: <u>магістерський</u> Спеціальність <u>032 «Історія та археологія»</u> Семестр 9 Навчальна дисципліна <u>«ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА ІСТОРІЯ ЄВРОПИ»</u>	
ЗАЛІКОВИЙ БІЛЕТ № ____	
1. Платонівська ідея абсолютного знання. 2. Середньовічний світогляд. 3. Концепція християнського гуманізму Е. Роттердамського.	
Затверджено на засіданні кафедри <u>історії</u> Протокол № ____ від ____ 20__ року	
Завідувач кафедри _____ Екзаменатор _____	Міронова І.С. Підберезних І.Є.

7. Критерії оцінювання та засоби діагностики результатів навчання

Денна форма:

№	Вид діяльності (завдання)	Критерії оцінювання	Максимальна кількість балів
1	Семінарські заняття	15 семінарських занять. Максимальна кількість балів на семінарі – 3 (15*3)	45
2	Індивідуальне завдання №1	Оцінювання: 10 балів - написання есе, 2 бали – захист (10+2)	12
3	Індивідуальне завдання №2	Анотування прочитаної додаткової літератури: 8 балів - написання анотації, 5 бали – захист (8+5)	13
4	Залік	У кожному заліковому білеті по 3 питання. Кожне питання оцінюється по 10 балів.	30
	Всього		100

Опитування та виступи на семінарських заняттях – форма контролю, яка дозволяє оцінити вміння здобувачів вищої освіти самостійно опрацьовувати матеріал та викладати його, відповідати на запитання викладача та колег. Максимальна оцінка за відповідь на семінарському занятті – 3 бали. Критеріями для оцінювання виступають:

Оцінка «відмінно» (5 або 3 бали) виставляється здобувачеві вищої освіти, якщо він:

- у повному обсязі (на 100 %) підготував семінарське заняття, відповідно до змісту розкрив поставлену перед ним проблему;
- дав розгорнуту логічну відповідь на контрольне (-і) запитання, при цьому під час підготовки використав додаткову літературу, добре ознайомився з конспектом лекції;
- правильно (без помилок) виконав вправу чи завдання, обґрунтував хід власних думок.

Оцінка «добре» (4 або 2 бали) виставляється здобувачеві вищої освіти, якщо він:

- підготував 75 % семінарського заняття, відповідно до змісту розкрив поставлену перед ним проблему, але при цьому допустив неточності у формулюванні визначень, понять і явищ,
- дав розгорнуту логічну відповідь на контрольне (-і) питання, при цьому під час підготовки добре ознайомився з конспектом лекції, але не користувався додатковою літературою,
- загалом правильно виконав вправу чи завдання, допустивши 1-2 помилки, проте обґрунтував хід власних думок.

Оцінка «задовільно» (3 або 1 бал) виставляється здобувачеві вищої освіти, якщо він:

- підготував 50 % семінарського заняття, загалом розкрив поставлену перед ним проблему, але під час відповіді допустив низку помилок, або пропустив важливі факти, або не зміг пояснити сутність того чи іншого явища;
- дав неповну (часткову) відповідь на контрольне (-і) питання, що потребувало суттєвих доповнень чи коментарів збоку викладача чи інших здобувачів вищої освіти, при цьому під час підготовки не використав додаткової літератури, погано ознайомився з конспектом лекції;
- виконав вправу чи завдання зі значною кількістю помилок або неточностей, не зміг обґрунтувати (або частково обґрунтував) хід власних думок.

Оцінка 0 або 0 балів виставляється здобувачеві вищої освіти, якщо він:

- підготував семінарське заняття в обсязі, меншому за 25 %, відповідно до змісту не розкрив поставленої перед ним проблеми або відмовився відповідати;
- дав неправильну (нелогічну) відповідь на контрольне (-і) питання, при цьому під час підготовки не використав додаткової літератури або відмовився відповідати;
- неправильно (зі значною кількістю помилок чи неточностей) виконав вправу чи завдання, не зміг пояснити хід виконання або зовсім не виконав вправи чи завдання.

Критеріями оцінювання самостійної роботи (індивідуально науково-дослідних робіт) виступають:

- повнота розкриття матеріалу (50 % оцінки);
- правильність застосування одержаних теоретичних знань на практиці (25 % оцінки);
- обґрунтованість висновків (25 % оцінки).

Критерії оцінювання індивідуально науково-дослідної роботи №1

- **11-12 балів** виставляється якщо виконані всі вимоги до написання есе; позначена проблема та обґрунтована її актуальність; зроблено короткий аналіз різних точок зору на дану проблему та логічно викладені авторські судження та оцінки; кожен аргумент підтверджений не менш ніж двома конкретними історичними прикладами чи спиратися на історичні джерела, що дозволяють використати їх як основу для аргумента; сформульовано висновки; тема розкрита повністю, витриманий обсяг, дотриманні вимоги до зовнішнього

оформлення. Список використаних джерел налічує не менше 15 наукових джерел, у тому числі наукові статті, монографії. Есе супроводжується наочністю: наприклад, презентацією, інфографікою, відео, фото, географічними картами, малюнками, музикою, таблицями тощо. Відсутність плагіату.

- **9-10 балів** виставляється, якщо основні вимоги до есе виконані, але при цьому допущені незначні недоліки. Зокрема, не витриманий обсяг есе; є упущення в оформленні.

- **7-8 балів** виставляється, якщо основні вимоги до есе виконані, але при цьому допущені значні недоліки. Зокрема, є неточності у викладі матеріалу; відсутня логічна послідовність в судженнях, не витриманий обсяг есе; є упущення в оформленні.

- **5-6 балів** виставляється, якщо є істотні відступи від вимог до написання есе. Зокрема, тема висвітлена лише частково. Відсутній висновок.

- **3-4 бали** виставляється якщо є істотні відступи від вимог до написання есе. Зокрема, допущені фактичні помилки у змісті есе, відсутній висновок.

- **0-2 бали** виставляється, якщо тема есе не розкрита, виявляється істотне нерозуміння проблеми.

Критерії оцінювання індивідуального завдання №2

- **12-13 балів** виставляється, якщо виконані всі вимоги до написання анотації; представлена коротка характеристику твору чи видання, яка розкриває їх призначення, зміст, форму та інші особливості; визначена головна думка; прочитаний текст поділений на змістові частини; формулювання головної думки кожної частини своїми словами; логічно викладена власна позиція; сформульовано висновки; витриманий обсяг, дотриманні вимоги до зовнішнього оформлення.

- **10-11 балів** виставляється, якщо основні вимоги до анотації виконані, але при цьому допущені незначні недоліки. Зокрема, не витриманий обсяг анотованої роботи; є упущення в оформленні.

- **7-9 балів** виставляється, якщо основні вимоги до анотації виконані, але при цьому допущені значні недоліки. Зокрема, є неточності у викладі матеріалу; відсутня логічна послідовність в судженнях, не витриманий обсяг анотованої роботи; є упущення в оформленні.

- **4-6 балів** виставляється, якщо є істотні відступи від вимог до написання анотації. Зокрема, тема висвітлена лише частково. Відсутній висновок.

- **2-3 бали** виставляється, якщо є істотні відступи від вимог до написання анотації. Зокрема, допущені фактичні помилки у змісті анотації, відсутній висновок.

- **0-1 бал** виставляється, якщо тема анотації не розкрита, виявляється істотне нерозуміння проблеми.

Критерії оцінювання заліку:

- **30 балів** виставляються здобувачеві вищої освіти при глибоких та всебічних знаннях проблеми, грамотному та злагодженому логічно їх викладі, досконалому володінні понятійним апаратом, умінні підкріплювати теоретичні знання практичними висновками, здатності швидко та правильно робити умовиводи, використовуючи при аналізі сучасних явищ теоретичні положення на основі вивчення основної та додаткової літератури; якщо дані правильні, повні та глибокі відповіді на всі теоретичні питання відповідно до навчальної програми дисципліни, немає помилок у виконанні, матеріал викладено грамотною мовою з дотриманням логічної послідовності;

- **25-29 балів** виставляються здобувачеві вищої освіти при глибоких та всебічних знаннях проблеми, грамотному та злагодженому логічно їх викладі, досконалому володінні понятійним апаратом, умінні підкріплювати теоретичні знання практичними висновками, здатності швидко та правильно робити умовиводи, використовуючи при аналізі сучасних явищ теоретичні положення на основі вивчення основної та додаткової літератури; якщо здобувачем вищої освіти дані правильні, повні відповіді на всі теоретичні питання індивідуального завдання відповідно до навчальної програми дисципліни, матеріал

викладено грамотною мовою з дотриманням логічної послідовності, однак допущені незначні похибки при відповіді;

- **20-24 бали** виставляються здобувачеві вищої освіти при твердому і досить повному знанні проблеми, відсутності характерних неточностей при відповідях на питання залікового білета та на поставлені додаткові питання, умінні в основному пов'язувати теоретичний матеріал з практичними завданнями, стоять в сучасних умовах, володінні понятійним апаратом, знанні основної літератури; якщо на запропоновані теоретичні питання дані правильні, але неповні відповіді; матеріал викладено грамотною мовою з дотриманням логічної послідовності, однак допущені несуттєві похибки або неточності у відповідях, допущена незначна помилка;

- **15-19 балів** виставляються здобувачеві вищої освіти при достатньому знанні навчального матеріалу, відсутності грубих помилок при відповідях на питання залікового білету, уміння підкріплювати теоретичні знання практичними висновками, знанні основних понять та категорій; якщо відповіді на теоретичні питання в цілому правильні, але неповні, допущені неточності у формулюваннях і логічні похибки, допущені одна – дві несуттєві помилки;

- **10-14 бали** виставляються здобувачеві вищої освіти, якщо відповіді на теоретичні питання неповні, допущені неточності у формулюваннях та логічні похибки;

- **5-9 балів** виставляються здобувачеві вищої освіти при наявності грубих помилок у відповідях на теоретичні питання залікового білету, які свідчать про неправильне розуміння суті проблеми, невмінні підкріплювати теоретичні знання практичними висновками, незнанні основного категоріального апарату, якщо відповіді на теоретичні питання містять грубі помилки, свідчать про незнання та нерозуміння відповідних розділів програмного матеріалу;

- **0-4 балів** виставляються здобувачеві вищої освіти, якщо відповіді на теоретичні питання містять грубі помилки, які свідчать про незнання та нерозуміння відповідних розділів програмного матеріалу.

8. Шкала оцінювання: національна та ECTS

Оцінка в балах	Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	
		Оцінка	Пояснення
90-100	Відмінно	A	Відмінно (відмінне виконання лише з незначною кількістю помилок)
82-89	Добре	B	Дуже добре (вище середнього рівня з кількома помилками)
75-81		C	Добре (в загальному вірне виконання з певною кількістю суттєвих помилок)
67-74	Задовільно	D	Задовільно (непогано, але зі значною кількістю недоліків)
60-66		E	Достатньо (виконання задовольняє мінімальним критеріям)
35-59	Незадовільно	FX	Незадовільно (з можливістю повторного складання)
1-34		F	Незадовільно (з обов'язковим повторним курсом)

9. Рекомендовані джерела інформації

Основні:

1. Александрова О. Філософія середніх віків та доби Відродження. Київ: Вид-во ПАРАПАН, 2002. 172 с.
2. Андрущенко В., Михальченко М. Сучасна соціальна філософія. Курс лекцій. Київ: Видавництво «Гене́за», 1996. 368 с.
3. Берк П. Нові підходи до історіописання. К.: Ніка-Центр, 2010.
4. Зашкільняк Л. Методологія історії: Від давнини до сучасності. Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 1999. 228 с.
5. Ейдос. Альманах теорії та історії історичної науки. Вип. І. Київ, 2005.
6. Підберезних І. Є. Інтелектуальна історія Європи : метод. рек. Миколаїв : Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2023. 36 с. (Методична серія ; вип. 411).
7. Предмет і проблематика філософії: Навчальний посібник. Львів: Львівський банківський інститут Національного банку України, 2001. 485 с.
8. Рєпина Л. Інтелектуальна історія сьогодні: методи, проблеми, перспективи // Ейдос. Альманах теорії та історії історичної науки. Вип. І. Київ, 2005. С. 89–106.
9. Яковенко Н. Вступ до історії. К.: Критика, 2007.

Додаткові:

10. Вимога раціональності: Спадщина Рене Декарта у світі сучасної культури / Ред. С. Кошарний, Я. Попова. Київ: Український філософський фонд, 1996. 117 с.
11. Павленко Л. Українська класична філологія: бібліографія, історія, персоналії (XVIII–XXI століття): довідник. К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2014. 319 с.
12. Підберезних І. Є., Мірошкіна Н. В. Міжцивілізаційні запозичення в історичних концепціях Ф. Броделя та А. Тойнбі: порівняльний аналіз. *Науковий вісник Ужгородського університету*. Серія: Історія / М-во освіти і науки України; Держ. вищ. навч. заклад «Ужгород. нац. ун-т», Ф-т історії та міжнародних відносин; [Редкол.: Ю. В. Данилець (головний редактор) та ін.]. Ужгород: Вид-во УжНУ «Говерла», 2021. Вип. 1 (44). С. 142–151.
13. Підберезних І. Є., Мірошкіна Н. В. Цивілізаційне запозичення як фактор історичного процесу (теоретичний аспект). // *Літопис Волині*. Всеукраїнський науковий часопис. Чис. 26. 2022. С. 217–223.
14. Себайн Дж., Торсон Т. Історія політичної думки. Київ: Основи, 1997. 838 с.
15. Рассел Б. Історія західної філософії. Київ: Основи, 1995. 759 с.
16. Реконструкція світоглядних парадигм. Нові тенденції в Західній філософії. Київ: Наукова думка, 1995. 188 с.
17. Рюс Ж. Поступ сучасних ідей. Панорама новітньої науки. Київ: Основи, 1998. 669 с.

Англійською мовою:

1. Delanty, G.D. *Inventing Europe; Idea, Identity and Reality*. Macmillan Press, Basingstoke. 1995. 163 p. URL: <https://ru.scribd.com/document/402508499/Gerard-Delanty-auth-Inventing-Europe-Idea-I-b-ok-org-pdf#>
2. Filmer R. *Patriarcha o el poder natural de los reyes* (Edición a cargo de Ángel Rivero), Madrid: Alianza Editorial, 2010. 180. URL: <https://www.madrimasd.org/blogs/Madridescorte/2010/12/16/131128>
3. Friedrich Heer. *The Intellectual History of Europe*. January 1, 1966. 558 p. URL: <https://www.goodreads.com/book/show/13420278-the-intellectual-history-of-europe-volume-i>
4. Hancock, A.-M. *Intersectionality: An Intellectual History*. New York, NY, United States of America: Oxford University Press. 2016. URL: <https://global.oup.com/academic/product/intersectionality-9780199370375?cc=ua&lang=en&>

5. Hebraic Political Studies. 2005–2009. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Hebraic_Political_Studies
6. Locke J. Two Treatises on Government. A Critical edition with an Introduction and Apparatus Criticus by Peter Laslett. Cambr., 1960. 15 p. URL: <http://assets.cambridge.org/9780521069038/sample/9780521069038ws.pdf>
7. Marvin Perry. An Intellectual History of Modern Europe. Houghton Mifflin; 1st edition. 1993. XVIII, 487, 16 c.
8. Rietbergen, P.J. Europe: a Cultural History. London/New York: Routledge. 2021.
9. Roland N Stromberg. An intellectual history of modern Europe. New York, Appleton-Century-Crofts. 1966. 487 p.
10. Sidney A. Discourses Concerning Government, ed. Thomas G. West (Indianapolis: Liberty Fund . 1996). URL: http://files.libertyfund.org/files/223/Sidney_0019_EBk_v6.0.pdf
11. Simon Glendinning. Europe: A Philosophical History, Part 1. July 15, 2021. 232 p.

Електронні ресурси:

1. Archive of European Intellectual Life. *Institute of Intellectual History*. URL: <https://arts.st-andrews.ac.uk/intellectualhistory/welcome>
2. Internet Global History Sourcebook. URL: <https://sourcebooks.fordham.edu/global/globalsbook.asp>
3. Brill Academic Publishers. URL: <http://www.brillonline.nl/>
4. Національний архів Великобританії. URL: <http://www.nationalarchives.gov.uk/>
5. The Warburg Institute. URL: <http://warburg.sas.ac.uk/>
6. World Digital Library. URL: <https://www.wdl.org/en/>
7. Бібліотека Конгресу США. URL: <https://www.loc.gov/>
8. Національна бібліотека Франції. URL: <http://expositions.bnf.fr/index.php>
9. Academia. URL: <https://www.academia.edu/>
10. Internet Archive. URL: <https://archive.org/index.php>
11. Британська бібліотека. URL: <http://www.bl.uk/>
12. Online Medieval Sources Bibliography. URL: <http://medievalsourcesbibliography.org/index.php>
13. Project Gutenberg. URL: <https://www.gutenberg.org/>
14. Середньовічні джерела Сходу та Заходу. URL: <http://www.vostlit.info/>

Онлайн курс:

За проходження рекомендованого онлайн курсу із отриманням сертифікату в результаті, викладач може додати здобувачу вищої освіти 5 б. за 1 курс (загалом не більше, ніж 20 б.).

1. Вибрані питання європейської історії. URL: https://courses.prometheus.org.ua/courses/UCU/History001/2016_T1/course/